

A SUDA ONLINE (SOL) PROJEKT ÉS HONLAPJA

(http://www.stoa.org/sol)

A STOA-konzorciumról szóló korábbi ismertetésemben¹ már jeleztem, hogy a későbbiekben szeretnék foglalkozni a benne található SUDA ON LINE (a továbbiakban SOL) adatbázissal is. Örömmre szolgál hogy a GESTA szerkesztősége helyet adott ennek a szándéknak és így módomban áll közrebocsátani tapasztalataimat és észrevételeimet az ókortudomány és klasszika-filológia nemzetközi kutatási együttműködésének eme újabb, igen értékes gyöngyszeméről.

A SOL projekt 1998 januárjában indult. A STOA kutatói konzorcium saját munkatársai és egy szélesebb nemzetközi együttműködés keretében megszerveződött team munkája, melynek számítástechnikai, informatikai alapjait a University of Kentucky, Center for Computational Sciences dolgozta ki és fejleszti tovább. A projekt kitűzött célja, hogy feldolgozzon és a modern kor követelményeinek megfelelő formában hozzáférhetővé tegyen egy olyan történeti forrást, amelynek használata a hagyományos módon nehézkes, szinte lehetetlen, de szükséges minden, a korszakkal foglalkozó nyelvész és történész számára. A munka tárgya, a SUDA-lexikon, amely eddig nem jelent meg angol fordításban, alapkiadása régen készült, és még a kutatók számára is gondot jelent a hozzáférés.² Ez önmagában is elég indok a projekt kidolgozására és működtetésére.

Soudas, latinosan Suda, egy közelebről nem ismert lexikográfus, aki a Kr. u. X. századi Bizáncban élt és dolgozott. Neve alatt maradt ránk egy görög nyelvű enciklopédia, a SUDA-lexikon. Mintegy 30 ezer címszót tartalmaz az ókori mediterrán világról. Szótár és ismerettár is egyben. Számos művelődéstörténeti érdekesség mellett életrajzi és történeti adatok, valamint nyelvészeti információk gazdag tárháza, a nyelvtudomány és antik orvostörténet kimeríthetetlen kincsesbányája. A lexikon igen nagy értéke, hogy felhasznált és kivonatolt korábbi lexikonokat, grammatikusok műveit és más, azóta elveszett munkákat. Bár az irodalomtörténet nem a legjobb véleménnyel van a SUDA-ról, egyenletlenül szerkesztettnek, pongyolának, megbízhatatlannak tartja, de kultúrtörténeti értékét nem tagadhatja.

Ennek az enciklopédiának az elektronikus változatát készítik el és gondozzák a projekt munkatársai, fel- és kihasználva a legmodernebb lehetőségeket a szöveg rögzítése, világhálós publikálása és későbbi használata szempontjából. A SOL egyrészt szövegkiadás (természetesen bilingvis-megoldású, az angol fordítás mellett megadja az eredeti görög szöveget is), ugyanakkor tartalmaz magyarázatokat és a címszavakkal kapcsolatos bibliográfiát, továbbá egy igen hatékony keresőprogramot (az xml-kódolású adatbázis lehetővé teszi a kulcsszavas keresést), hypertext formátumú kereszthivatkozásokat más enciklopédiák felé és linkeket („ugrópontok”) további információk megszerzéséhez.

Lássuk magát a honlapot! A megadott webhelyre (ld. fent a címsorban!) kattintva megjelenik a SOL nyitólapja. Elég régóta figyelem a projekt munkáját ahhoz, hogy kimondhassam: a nyitólap maga az állandóság! 2001 óta semmi változás nincs rajta – látszólag, de erről később. Lehet azon vitatkozni, ahogy a honlapkészítők és -fejlesztők vitatkoznak is, hogy egy honlap nyitóképe maradhat-e éveken át ugyanaz. Érvek szólnak mellette is és ellene is. Véleményem szerint a SOL jó úton jár, amikor csak azon változtat, ami a lényeg, nevezetesen a munka előrehaladását jelenítik meg *up to date*. Szó szerint napról napra tájékozódhatunk, hol tartanak a lexikon címszavainak fordításában, a fordítás feldolgozásában és közzétételében. Van valami diszkrét bája annak, ha egy honlap fontos adatai naponta frissülnek, s ebből a szempontból a SOL *Progress Report*-ja mintául szolgálhat más adatbázisok számára.

Maga a nyitólap egyszerűen megszerkesztett, nem hivalkodó, ahogyan azt az angolszász gyakorlatban megszokhattuk. A lényeg az információ, a kivitelezésben is minden ennek van alárendel-

¹ Nemes Zoltán, A STOA az ókortudományban. *Klio*, 2000/1., 29–33.; <http://www.c3.hu/~klio/klio011/klio029.html>

² A SUDA-lexikon máig mértékadó kritikai kiadását Ada Adler dán klasszika-filológus készítette el és Lipcsében jelent meg 1928–1938 között, öt kötetben. A lexikon címszavait – miután azok nem betűrendben követik egymást – ő látta el sorszámokkal, melyeket tiszteletére a mai napig Adler-számoknak nevez a kutatás.

ve. Visszafogottak, ugyanakkor harmonikusak a felhasznált színek. Nincs képanyag, kevés a grafika és a betöltődő honlapem. Ez is a célszerűséget, a használhatóságot szolgálja. Ha belegondolunk, hogy adott napszakban túlterhelt nemzetközi hálózattal és nem megfelelő teljesítményű gépeken mennyi időbe kerül egy-egy, grafikával és minden egyébvel alaposan feltöltött webhely megtekintése és használata, akkor értékeljük igazán a SOL puritán egyszerűségét.

A lap bal oldalán elhelyezkedő függőleges oszlopban a projekt munkatársainak névsora található. Csak néhányat emelek ki közülük. *David Whitehead*, a Senior Editor neve a szakma művelői számára ismerősen cseng és egyfajta garanciát jelent a munka minőségére. *Ross Scaife*, aki STOA-konzorcium egyik mindenese, itt is hasonló szerepkörben tűnik fel: összefogja a nagyszámú résztvevőt és munkatársat, gyakorlatilag működteti a feldolgozást.

A lap felső részén néhány fontosabb menüpont található, melyek elsősorban a kutatói együttműködés célját szolgálják. A *Register* bekapcsolódási lehetőséget ad a projektbe mindazoknak, akik elhivatottságot és képességet éreznek magukban arra, hogy hozzájáruljanak a közös célokhoz. Az *About SOL* a projekt bő, tartalmas leírása azoktól, akik a legközelebb vannak hozzá, vagyis a szerkesztőktől (Raphael Finkel, William Hutton, Patrick Rourke, Ross Scaife, Elizabeth Vandiver). Itt kapunk általános áttekintést, a „nyersanyag”-ról, vagyis magáról a SUDA-ról, a fordítás és magyarázat szükségességéről, a nemzetközi együttműködés megindoklásáról, a probléma megközelítéséről, a fordítás és a honlap minősége érdekében megtett lépésekről és azok technológiájáról. A következő menüpontok (*Features, Editors, Translators, Rights*) leírják a különböző jogosultságokkal rendelkező résztvevők jogait és lehetőségeit. A *Forum* elvezet bennünket a projektet gondozó anyaintézmény, a University of Kentucky honlapjára, az ott található levelezőlistához és kommentárokhoz. A *SUDA Classics* egy mintacímzót tartalmaz, aminek a segítségével az érdeklődők tanulmányozhatják az adatbázis szerkezetét. A *Help* a szokásos kérdéseket és néhány további ugrópontot kínál a honlappal és általában a byzantinológiával kapcsolatban.

Egy pillanatra vissza kell térnünk arra a pontra, amely a kutatói együttműködésről szól. A SOL nyitott mindazok felé, akik kinyilvánítják együttműködési szándékukat és elfogadják az erre vonatkozó feltételeket. Kétféle módon lehet valaki a SOL hasznos munkatársa. Regisztrálthatja magát mint Guest. A vendégek jogosultak saját megjelenítési formátum meghatározására, különféle módokon kutathatnak az adatbázisban, megnézhetik a címszavakat, különböző kijelzési formátumban tekinthetik meg az eredeti forrásszöveget, rákereshetnek az egyes gyorskapcsolati (hotlinked) kulcsszavakra, hogy megtaláljanak és böngészhessenek kapcsolódó címszavakat, követhetnek linkeket a külső adatbázis-forrásokhoz (pl. Perseus, BMCR, Gnomon). Ezen kívül közvetlen e-mail-eket küldhetnek megjegyzéseikről vagy kérdéseikről a címszavak fordítóihoz vagy szerkesztőihez, elolvashatják a naplófájlt a jelenlegi tevékenységről, frissíthetik saját felhasználói profiljukat, megnézhetik az aktív résztvevők jegyzékét stb. A másik együttműködési lehetőség, ha valaki Translator jogosultságot kér és kap. A fordítók természetesen rendelkeznek a Guest jogosultságokkal, de emellett kérhetnek, fordíthatnak és a későbbiekben módosíthatnak egyes címszavakat, morfológiai és lexikai segítséget kapnak hálózaton keresztül a Perseus Projektben on line található Liddel-Scott-Jones féle *Lexicon of Clasical Greek*-ből, felhasználhatnak linkeket saját munkájukból, valamint a STOA és SOL nem nyilvános internetes forrásaiból.

Folytatva a honlap vizsgálatát, a centrumban található a már említett *Progress Report*, amelyből tájékozódhatunk a lexikon feldolgozottságának állásáról. Alatta belépési lehetőséget kínál a lap magába az adatbázisba. Amennyiben rendelkezünk (a Regisztrációban könnyen megszerezhető Guest/Vendég-) jogosultsággal és jelszóval, érdemes itt kezdenünk, mert saját kívánságunk és lehetőségeink szerinti állapotban folytathatjuk ezáltal a munkát. Beállíthatjuk például, hogy a lexikon görög szövege milyen karakter-kódolással jelenjen meg (Unicode, SGREEK stb). Ez azért fontos, mert a szakma még nem rendelkezik egységes, mindenki által elfogadott nemzetközi szabvánnyal, de a SOL munkatársai gondoltak azokra is, akik számítógépükön más betűkódot használnak. Ez az adatbázis használatát nagymértékben megkönnyíti, illetve egyáltalán lehetővé teszi!

A főoldal további információi a projekt lényegével, történetével és kitűzött céljaival foglalkoznak. Ezek részletes ismertetése helyett nézzük magát az adatbázist és annak használati módjait. Az adatbázisba való belépés legegyszerűbb módja a *Progress Report* felett található kereső használata. Két lehetőségünk van: vagy tárgykört, témakört választunk a (máshol lehulló, de itt – elnézést a szóviccért – felhulló...) menüből, vagy konkrét szót, fogalmat, kifejezést adunk meg és azt kerestetjük a programmal. Meghatározhatjuk azt is, hogy egy oldalon hány találatot jelenítsen meg a program.

A keresés eredményének megjelenése után, amennyiben nem saját profilunkkal léptünk be – ld. fentebb a regisztráció kapcsán –, ne felejtjük el beállítani az általunk használt görög fontkészletet, karakterkódokat, különben helytelenül jelenik meg a görög szöveg és elég időigényes újrakezdetni még egyszer például egy egész tárgyszót.

A témakör szerinti keresést egyébként csak speciális esetben javaslom, mert itt nagyszámú találat esetén a program és ezáltal az egész munkafolyamat is lelassul. Arra mindenesetre jó ez a keresési lehetőség, hogy megtudjuk, egy-egy területről hány darab címszó található a Suda-lexikonban. Ez is lehet tanulságos! Pl. történelmi tárgyúnak minősített címszó a jelenlegi állapot szerint 3266, földrajzi tárgyú pedig pedig 2542 található az adatbázisban.

Egyszerűbb a munkát a címszó szerinti kereséssel végezni. Ennek lehetősége a főlapon, a tárgykör szerinti keresés alatt található. Az üres mezőbe be kell írni a keresett szót, vagy kifejezést és meghatározhatjuk, hogy konkrétan mit és hol keressen a program. Lehetőség van például arra is, hogy az Adler-szám alapján találjunk meg egy-egy szócikket, vagy a fordításban, esetleg a vonatkozó bibliográfiában nézzünk szét, de akár egy fordító, vagy ellenőr nevét is megkerestethetjük, ekkor az illető személy nevének valamennyi előfordulását megkapjuk.

Célszerűnek tűnik itt és most egy konkrét keresést végrehajtani és ennek eredményével bemutatni a SOL címszóstruktúráját. Legyen a keresett címszó *Aspasia*, akinek történeti, kultúrtörténeti szerepét nem szükséges indokolnom. Beírva a keresőbe ezt a nevet megkapjuk az alábbi eredményt, melynek csak a struktúráját tudom bemutatni, a kiválóan megszerkesztett és eltalált színezését sajnos nem.

Headword: *Aspasi/a*

Adler number: alpha,4202

Translated headword: Aspasia

Vetting Status: high

Translation:

She became notorious. She was Milesian in descent, clever with regards to words. They say she was simultaneously teacher and beloved of Pericles. It is supposed she became the cause of two wars, the Samian[1] and the Peloponnesian.[2] It also seems that Pericles had a bastard child with the same name, Pericles, by her.[3] [Note] that there were two courtesan Aspasiases.[4] Pericles had the sexual use of one of these, [and] provoked to anger on her account he wrote the decree against the Megareans, forbidding them to be permitted into Athens. Hence these people having their way barred by the Athenians fled for refuge to the Lacedaemonians. Aspasia was a sophist and a teacher of rhetorical principles. And later she became his wife.

Greek Original:

)Aspasi/a: poluqru/lhtoj ge/gonen au/(th. h)=n de\ ge/noj Milhsi/a, deinh\ de\ peri\ lo/gouj. Perikle/ouj de/ fasin au)th\ n dida/skalon a/(ma kai\ e)rwme/nhn ei)=nai. dokei= de\ duoi=n pole/mwn ai)ti/a gegone/nai, tou= te Samiakou= kai\ tou= Peloponnhsiakou=. dokei= de\ kai\ e)c au)th=j e)sxhke/nai Periklh=j to\ n o(mw/numon au)tw=? Perikle/a to\ n no/qon. o/(ti)Aspasi/ai du/o e)(tai=rai. th=? de\ mia=? tou/twn e)ke/xrhto o(Periklh=j, di' h(\n o)rgisqeij e)/graye to\ kata\ Megare/wn yh/fisma, a)pagoreu=on de/xesqai au)tou\ j ei)j ta\ j)Aqh/naj. o(/qen e)kei=noi ei)rgo/menoi tw=n)Aqhnai/wn prose/fugon toi=j Lakedaimoni/oij. h(de\ )Aspasi/a sofi/stria h)=n kai\ dida/skaloj lo/gwn r(htorikw=n. u(/steron de\ kai\ gameth\ au)tou= ge/gonen.

Notes:

From Harpokration s.v.

[1] The revolt of Samos from Athenian control, 441-439 BC.

[2] 431-404 BC.

[3] See delta 451.

[4] The entry now draws on a scholion to Aristophanes, *Acharnians* 527, but begins by misunderstanding it: the joke concerned two (unnamed) whores allegedly owned/managed by Aspasia.

Reference:

Henry, Madeleine M., *Prisoner of History. Aspasia of Miletus and her Biographical Tradition*. Oxford: Oxford University Press, 1995 (Bryn Mawr Classical Review 96.4.7)

Associated internet address:

Web address 1

Keywords: biography; comedy; gender and sexuality; history; military affairs; philosophy; rhetoric; women

Translated by: Jennifer Benedict on 12 February 2000@00:46:27.

Vetted by:

Ross Scaife (added bibliography) on 12 February 2000@07:25:41.

David Whitehead (modified translation; added notes and keywords) on 19 March 2001@07:24:54.

David Whitehead (added note and keyword) on 26 August 2002@06:22:01.

Elizabeth Vandiver (Added italics) on 14 October 2005@17:54:15.

Egy SOL szócikk tehát a következő adatokat tartalmazza. A keresett címszó alatt annak Adler-száma látható. Ezt követi a címszó fordítása, feldolgozottsági állapota, a SUDA szöveg fordítása és eredeti szövege, valamint a szöveghez fűzött megjegyzések. Kapunk bibliográfiai tájékoztatást a címszóról, amennyiben van érdemleges munka vele kapcsolatban és – ha vannak – további internetes címeket. Megadja a szócikk azokat a tárgyszavakat, amelyekhez köze lehet a keresett címszónak. Megtudjuk, hogy ki és mikor fordította a szócikket, továbbá kik és mikor ellenőrizték vagy módosították azt.

Ez csak a struktúra, de ahogy fentebb jeleztem, az adatbázist használva a (színes) képernyőn jól megkülönböztetődnek a kereszthivatkozások, webhelyek és e-mail címek, valamint az egyéb internetes adatbázis-linkel. Gyakorlatilag ez az a hypertext-jelleg, ami a SOL egyik erőssége.

Miben látom a projekt jelentőségét? A fentiekből egyértelműen ki kell tűnnie annak, hogy a SOL az ókortudományban az ezredforduló egyik jelentős tudományos vállalkozása. Létrejött és napról napra fejlődik egy, a világháló lehetőségeit kihasználó forráspublikáció, amely formáját tekintve több is annál, egy valódi hypertext adatbázis. A kutatók szoros, *on line* nemzetközi együttműködésén alapszik és nyitott bárki számára, ezért a feldolgozás állandó, hatékony és minőségi. A SOL nemcsak egy használható lexikont, segédeszközt ad a szakma számára, hanem a világhálón működő és hozzáférhető technológia segítségével feltárta és működteti a kutatás ma már rendelkezésre álló új módját. Felhasználhatóságát tekintve meg kell említenem, hogy a SOL például a chicagói egyetemen a klasszikus tudományok hallgatói számára előírt tananyag. De már nem csak ott. A DE ókortörténeti specializációjában is az. Remélem, hogy ennek az ismertetésnek a hatására másutt is az lesz.